

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

УДК 008+81.11

ЛІТЕРАТУРНІ ТВОРИ XVII – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XIX СТ. ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НОВІТНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Лисинюк М.В.

Київський національний університет культури і мистецтв

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-81>

У статті звернено увагу на необхідність дослідження культурницької репрезентації української мови, як форми буття культури, на певних етапах її розвитку. Незважаючи на проведену науковцями з різних галузей знання роботу з вивчення української літературної мови, комплексне культурологічне дослідження внеску представників письменництва у становлення української літературної мови у XVII – першій половині XIX ст. відсутнє. Відзначено, що до нашого часу збереглося небагато давніх художніх творів, написаних українською мовою, головним чином через їх рукописний характер. Ранні українські тексти – це твори красного письменства, серед них немає жодного прозового тексту ділового, публіцистичного, релігійного, наукового чи філософського характеру. Виразним свідченням творення нової української літератури є творчість письменників першої половини XIX ст., які створили літературу, основу якої становила народна мова.

Ключові слова: художня література, новітня українська літературна мова, інтермедії, трагестії.

Постановка проблеми. Дослідження культурницької репрезентації мови на певних етапах її розвитку становить один із принципових аспектів її історії мови, адже пізнання минулого є одним із способів об'єктивного оцінювання теперішніх соціокультурних явищ і прогнозування майбутнього. Вирішення фундаментальних проблем, пов'язаних з мовно-культурними процесами, у тому числі й з'ясування особливостей формування новітньої української літературної мови, передбачає дослідження мовно-культурних засад суспільства з використанням культурологічного підходу до вивчення мови як форми буття культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній культурології дедалі зростає зацікавлення комплексною проблематикою дослідження української літературної мови нового періоду. Від початку 1990-х рр. з'явилося чимало публікацій, в яких висвітлюється роль чинників соціокультурного характеру у розвитку української літературної мови у XVII – на початку XIX ст., а також взаємини української мови з іншими слов'янськими та неслов'янськими мовами (С. Вакуленко, В. Грещук, Г. Мацюк, С. Семчинський, О. Ткаченко, М. Феллер та ін.). У працях Б. Ажнюка, Л. Масенко, О. Стишова, Л. Струганець, Г. Яворської функціонування української літературної мови розглядається у зв'язку з процесами загальної демократизації життя суспільства, активним об'говорення проблем, пов'язаних з набуттям українською мовою статусу державної та умовами її реальної присутності в інформаційному просторі України. Проблеми хронологічного поділу історії української літературної мови на певні періоди присвячені праці О. Горбача, Г. Левченка, А. Москаленка, Ю. Шевельова та ін.

Безпосередньо культурологічний етап дослідження мови пов'язаний з іменем І. Гердера, який розглядав мову як форму існування культури і джерело культурної спадкоємності. Таким чином,

за останні роки науковцями з різних галузей знання проведена велика робота з вивчення мови загалом та української літературної мови зокрема.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим недостатньо розроблене питання внеску представників письменництва у становлення української літературної мови у XVII – першій половині XIX ст.

Формулювання цілей статті. Виходячи з актуальності цієї проблеми та її слабкої розробленості, метою статті є з'ясування внеску представників письменництва у становлення української літературної мови у XVII – першій половині XIX ст.

Виклад основного матеріалу дослідження. До нашого часу збереглося небагато давніх художніх творів, написаних українською мовою, головним чином через їх рукописний характер. Серед них: дві інтермедії львівського латинського священика Я. Гаватовича, «зложені українсько-руською мовою, розуміється, латинськими буквами» [20] і вставлені до польської трагедії про смерть Івана Хрестителя (1619 р.); драматичний твір українською мовою «Tragedia ruska», надрукований латинським шрифтом у раківській аріанській друкарні Себастьяна Стернацького (не пізніше 1618-1619 рр.) [26]; пісня про козака і Кулину, надрукована у брошурі «Sejm walny domowy» краківського міщанина і сатирика Я. Дзвонівського [20] (1625 р., але вперше надрукована в брошурі «Mięsopust albo tragikomedyja na dni mięsopustne» у 1622 р.); частина українського тексту в інтермедії, доданої до польської драми з кінця XVII ст. про Бориса і Гліба [1; 2]; вертепна драма (найстарший текст – «волинський» – виник, на думку І. Франка, приблизно наприкінці XVII ст. або на початку XVIII ст. [21, с. 96; 3, с. 249]); «Інтермедія на три персонї: баба, дїд и чорт», що йшла за декламацією 1719 р. на Великдень; десять інтермедій українського вченого і письменника М. Довгалевського, доданих до його драм «Комическое действе» (поставленої в Києво-

Могилянській академії у 1736 р.) та «Власнотворній образъ чоловіколюбія Божія» (1737 р.); інтермедії педагога і богослова Г. Кониського в його драмі «Воскресеніє мертвыхъ» (40-ві рр. XVIII ст.); текст «Козака Мамая» (напівфолклорний); різдвяні й великодні вірші; сатиричні вірші «Сатира на слобожан» (за П. Житецьким, приблизно 1765–1785 рр. [9], виявлений у глухівському архіві), «Вірша про Кирика» [9], «Доказательства Хама Данилея Кукси потомственні» [15] (друга половина XVIII ст.); «Вергілієві пастухи» (перед 1794 р., вважається втраченим) українця, члена гуртка автономістів О. Лобисевича та ін.

Найбільшу кількість із давніх українських художніх творів становлять інтермедії – їх більше 40 [5]. Як драматургічний жанр вони виникли в зв'язку з розвитком інтермедій у стародавній польській драматургії, де в свою чергу позначився вплив побутової західноєвропейської драми, створеної на комічні і сатиричні сюжети, – французьких фарсів, німецьких фастнахтшпілів, англійських інтерлюдій, італійської комедія дель арте. Але за своїм змістом українська інтермедія є насамперед породженням тогочасного життя; вона широко використовувала мотиви і сюжети української народної поетичної творчості, а також матеріал популярної книжної анекдотичної і сатиричної літератури [5]. Мова українських інтермедій XVII–XVIII ст., «незважаючи на ряд яскравих діалектизмів, є вже певною мірою унормована літературна мова, яка склалася на живій народній основі і відзначалася рядом рис, властивих справжній художній мові» [11, с. 99].

Той факт, що написані вони українською мовою – це результат настанів «піїтиків» XVII–XVIII ст., які радили комедію, як низький жанр, писати «низькою», «простою», «селянською» мовою. Саме так на той час сприймалася українська мова – як «проста». Тому, вважається, що автори інтермедій і травестій Я. Гаватович, М. Довгалевський, Г. Кониський, П. Лобисевич та інші користувалися українською мовою як такою, що була для них звичною через їхнє походженням. Однак, варто відзначити, що, приміром, О. Лобисевич, «який злив у собі старі традиції Гетьманщини з новими культурними течіями, – явище тим замітніше, що таке злиття характеризує взагалі початки другого українського відродження наприкінці XVIII і на початку XIX ст.» [12, с. 68], у листі до архієпископа Мстиславського, Оршанського і Могильовського Георгія (Г. Кониського) запевняв, що почав писати українською мовою свідомо «для чести нации, матери нашей всегда у себя природою и ученостью великих людей имевших», і зауважував, що «запах думок», висловлених рідною мовою, «есть найсладчайший» [6]. Як один з активних учасників гуртка автономістів, О. Лобисевич у своєму творі втілює політичні думки, мрії і прагнення тогочасного українського громадянства.

Суто гумористичними були й поетичні твори І. Некрашевича – діалоги «Исповедь» (1789 р.), «Ярмарок» (1790 р.) і драматична сцена «Суплика, або замысль на попа» (1798). У жанрі епістоли віршованої написані його ж листи до гнідинського священика І. Филиповича: «Лист писаний до гнідинського священика Івана Филиповича і до його сина Петра, і до дячка Степана Криницько-

го», «Письмо, писане к гнідинському священику Іоанну Филиповичу во время його іменин» (один з датою 1791 р., другий без дати).

Згадані твори відносяться до так званого «низового бароко» в українській літературі XVIII ст. [16], в якому виявилися риси ренесансного вільнодумства, барокової химерності і народної сміхової культури. Комізм у них досягається за рахунок невідповідності форми та змісту: їхній зміст – це звичайні побутові явища, а форма – високий книжний стиль [25]. Як бурлескно-трагестійні, гумористично-сатиричні, інтермедійні, пародійні, ці твори стали відображенням «живого» життя й поширилися серед широких мас, це була своєрідна масова культура того часу. Проте варто зазначити, що в своєму культурному мововжитковій українською мовою письменники не користувалися. Показово, що вони навіть заголовки та авторські ремарки в своїх українських творах писали не українською мовою. Так, І. Некрашевич назвав свій твір «Исповедь – а не «Сповідь», а назви дієвих осіб у цьому творі – «исповѣдующийся человекъ», а не «людина, яка сповідається», «женщина», а не «жінка», «дѣвица», а не «дівчина» і т. д. Навіть свій жартівливий лист «Отець Іван, Петро й Степан з своїми жінками» він озглавив так: «Письмо, писанное къ Гнѣдинскому священнику Іоану Фьльповичу и къ его сыну Петру, и къ дячку Стефану Криницкому». Ще характерніше те, що ці письменники не користувались українською мовою у приватному листуванні, написанні «діяріушів», «протоколів», «дневників» тощо, тобто там, де не могло бути примусової русифікації. Можна лише припустити, що вони були під впливом нової чужонаціональної літературної мови – російської.

Значною популярністю користувалися пісні козачого отамана А. Головатого «Ой, Боже наш, Боже милостивий» (збереглася у рукописі кінця XVIII ст. й була надрукована у журналі «Киевская старина» у 1883 р.) та «Ой годі нам журитися» (уперше надрукована у журналі «Новые ежемесячные сочинения» у листопаді 1792 р.; перший український друкований твір). У цих піснях одного із засновників Чорноморського козацького війська йдеться про сподівання запорожців одержати «вільні землі» між Дністром і Бугом та про переселення запорожців на Кубань. Ці твори є виявом вірнопідданських мотивів, славнослів'я на адресу Катерини II та її фаворита Г. Потьомкіна – тогочасної козацької свідомості, вони подають «портрет» українських козаків після ліквідації Запорозької Січі [10]. Пісні А. Головатого стали ніби «індикатором» занепаду українського козацтва, нащадки яких готові були й надалі служити російському самодержавству, про що свідчить історія кубанських козаків.

Таким чином, у працях українського письменства (крім згаданих, це твори Митрофана Довгалевського, Григорія Сковороди, Івана Вишенського та ін., написані мовою, близькою до розмовної простонародної) вже було представлено живе народне слово, хай навіть і не повною мірою, оскільки тогочасне «українське письменство не було народним, бо не прийняло ще до себе найпотрібнішого для всякого широнародного письменства елементу – народної мови, а коли й приймало,

то спорадично і не додержувалось твердо й непогнупно» [7, с. 216]. Невипадково становлення фонетико-морфологічних норм у новій українській мові супроводжувалося закріпленням у ній народної вимови, причому не лише в народно-літературних і книжно-українських, а й у слов'янорусських текстах, що дає підставу говорити про спільну фонетичну основу старої і нової української літературної мови XVIII ст. [13, с. 124].

Українською книжною, народною або близькою до народної мови писали у XVII–XVIII ст. козак Харківського полку Семен Климовський (автор пісні «Їхав козак за Дунай»), український православний і літературний діяч Лазар Баранович (автор суспільно-політичних віршів), ігумен Преображенського монастиря поблизу Харкова Онуфрій (автор рукописного збірника «О пріроженю челоуѣческом, под которою планетою знамен небесных родится всяк человек, важностью и комплексіями и обичаем здек описано естъ...», складеного між 1696–1699 рр. [19, с. 230]), поет Климентій Зіновійв (автор віршів і збирач українських приказок і прислів'їв), поет Захар Дзюбаревич (між 1728–1730 рр. склав рукописний збірник пісень, до якого ввійшли твори інших авторів і власні духовні й ліричні вірші, псалма «Приближися конец света»), просвітитель і збирач народної творчості Стефан Петрушевич (автор драматичних творів українською і польською мовами) та ін. Деякі з них писали українською й польською мовами, як, наприклад письменник, культурно-освітній і церковний діяч Іоаннік Галатовський – автор збірок проповідей, оповідань-чудес, оповідань-легенд, теологічного трактату «Души людей умерлыхъ» (Чернігів, 1687) та ряду полеміко-богословських трактатів публіцистичного характеру, або українсько-польський поет і перекладач Мартин Пашковський – автор численних польськомовних поетичних книг. Мовою, дуже близькою до народної української, користувався Антоній Радивиловський – у 1676 і 1688 рр. видав два збірники власних проповідей.

У XVII–XVIII ст. було також багато анонімних поетів, які залишилися невідомими, але які у своїх творах співчували народові, поневоленому іноземними панами, і писали народною українською мовою. Тогочасні «світські пісні» створювалися за зразками народних пісень, із яких пізніше розвинулися українські романси. Слід відзначити й таких письменників, авторство яких є здогадним або їхні твори не збереглися. Це Маруся Чураївна, яка, як вважають, написала пісню «Ой не ходи, Грицю, та на вечерниці», гетьман І. Мазепа як автор віршів «Всі покою щиро прагнуть» та «Бідна моя головонько», Я. Семержинський з його «Пісню світовою» [17] та ін.

Загалом усі ранні українські тексти – це твори красного письменства, серед них немає жодного прозового тексту ділового, публіцистичного, релігійного, наукового чи філософського характеру. Використовувані авторами жанри – інтермедія та близька до неї вертепна драма, різдвяні та великодні вірші, літературна пісня, жартівлива віршована епістола, травестія – описували, в основному, побут простого українського народу – селян, міщан, козаків, нижчого духовництва, разом із їхніми життєвими «супутниками» – жидами, ляхами, циганами, москалями тощо.

Ця обмеженість була подолана наступними поколіннями талановитих українських письменників і поетів, які своєю творчістю зробили істотний внесок у створення української літературної мови як всеосяжне знаряддя культурного життя українського народу.

Виразним свідченням творення нової української літератури є творчість Івана Котляревського, який не просто відтворив багатство розмовної мови і привернув увагу до художньо-естетичної цінності мовної культури українців, а відновив українську літературну мову в друкованому творі. На відміну від попередників, І. Котляревський не лише продовжив розпочатий ними процес «входження» народної мови в літературу, а й закріпив в ній народну мову як основу літературної мови. Щоправда, в мовознавчій літературі побутує й інша думка, згідно з якою, в «Енеїді» немає нічого нового, – вона лише висвітлила те, що було актуальним для XVIII ст., а в XX ст. взагалі стало банальним й анахронічним, відтак початок нової літератури логічно пов'язувати не з творчістю І. Котляревського, а з цілим комплексом явищ і симптомів, які йдуть від письменницького чи взагалі освіченого колективу [18, с. 5]. Натомість український і американський літературознавець Г. Грабович наголошує на тому, що кожному, хто досліджує творчість І. Котляревського, необхідно переосмислити добу, тобто переоцінити і фактаж, і формули пізнання, поновому подивитися на ширший контекст українсько-російських взаємин того періоду [4, с. 65]. Сам же стиль письменника Г. Грабович визначає як такий, що «відмежує новітню українську літературу від попереднього етапу» [4, с. 65].

Безперечно, І. Котляревський заклав основи для розвитку нової літератури і літературної мови, використовуючи в своїх творах елементи народності і фольклору [23, с. 132], але, разом з тим, він не відкидав і традиційних церковнослов'янських книжних елементів, які в якісно новому вигляді ввійшли до літературної мови. Народну мову письменник використовував однобічно, добираючи її загальні та усталені елементи за законами бурлескного стилю, старими традиціями використання народної мови. Його твори, написані одним із основних середньо-наддніпрянських говорів, сприяли закріпленню норм цих говорів у новій українській літературній мові. Про це свого часу писав П. Житецький, наголошуючи на тому, що фонетична система «Енеїди» І. Котляревського відображає ті риси, які в згодом сформувалися як фонетична норма нової української літературної мови [8, с. 114]. Більше того, «Енеїда» започаткувала нову українську лексикографію доданим до поеми словничком, в якому вилучається понад тисяча слів. Мова поеми є своєрідним синтезом полтавських говорів, літературної мови попередніх століть, а також інших українських діалектів, зокрема чернігівських, що було цілком природним для сучасних І. Котляревському соціокультурних умов. Завдяки такому лексичному різноманіттю мова «Енеїди» постає як літературна, культурна. Отже «Енеїда» є першим літературним твором, який виразно продемонстрував лексичне та фразеологічне багатство української мови. І. Котляревський фактично творчо розвинув і збагатив попередні

мовні традиції, пов'язав їх із фольклорною традицією і зробив загальним надбанням [14, с. 29]. Його поема стала джерелом стилю для творчості Г. Квітки-Основ'яненка, Т. Шевченка, П. Куліша та інших українських письменників.

Використовуючи творчі методи І. Котляревського, П. Гулак-Артемівський започаткував українську прозову мову, збагативши її новими жанрами – посланнями, романтичною баладою, байкою, віршованими перестівами псалмів. У своїй творчості він відмежував народну українську мову від чужої їй російської. Збагатив українську літературну мову й Г. Квітка-Основ'яненко, закріпивши в ній окремі фонетичні і морфологічні норми, що дотепер залишаються невід'ємними ознаками української мови. В його повістях й оповіданнях українська літературна мова збагачувалася, шліфувалася, удосконалювалася, позбувалася колишньої однобічності.

Мовна діяльність українських романтиків першої половини XIX ст. (П. Куліш, Т. Шевченко, М. Костомаров та ін.), які своєю творчістю охопили всі існуючі на той час літературні жанри, характеризується прагненням синтезувати в українській літературній мові всі говори народної мови, зокрема східні і західні. Наприклад, М. Максимович, як представник харківського осередку романтиків, радив західноукраїнським письменникам (М. Шашкевич, О. Духнович та ін.) вивчати мову наддніпрянських пісень, а наддніпрянським романтикам, які намагалися реалізувати ідею всеукраїнства в своєму мовотворенні, відповідно, західноукраїнських. Принагідно слід відзначити, що тривалий час західноукраїнські впливи на українську мову були незначними – «Русалка Дністровая» (перший західноукраїнський альманах народною мовою) – єдиний тоді вияв романтичного підходу до мови в Галичині, залишалася майже невідомою на схід від Збруча. Галичина, на думку історика української літератури Ю. Шевельова, могла впливати на загальноукраїнську літературну мову лише тому, що західноукраїнський варіант української мови виявився найбільшим до великоукраїнської [24, с. 158]. Але романтики виходили з припущення про рівноцінність мовних елементів різного типу в процесах творення літературної мови, намагаючись, зокре-

ма, вводити до літературної мови різнодіалектні елементи, що фактично не сприяло граматичному нормуванню української мови. Ставлячи перед собою здійснення широких жанрових і стилістичних завдань, у своїй творчості вони не обмежувалися українською розмовною мовою і мовою українського фольклору, переважно пісенного. Вперше в історії української літературної мови вони започаткували семантичне переосмислення старого лексичного запасу і творення нових слів [22, с. 89], яке, однак, не задовольняло повною мірою шукання письменників. Саме тому, наприклад, М. Костомаров для створення «високого стилю» у своїх історичних творах («Мазепа», «Переяславська ніч» та ін.) вживав українські архаїзми і церковнослов'янізми. Таким чином, поети-романтики суттєво збагатили українську мову словами культурного вжитку, створили нові літературні жанри – баладу, ліричну пісню тощо, продовжили здобутки попередників у мовотворенні.

Висновки з даного дослідження. Отже в першій половині XIX ст. вже була створена література, основу якої становила народна мова. Мова творів тогочасних письменників і поетів істотно залежала від рідного їм діалекту. Наприклад, І. Котляревський відтворював переважно полтавську говірку, П. Гулак-Артемівський – середньо-київську, С. Гребінка – пирятинську. Це свідчить про переважно «регіональне забарвлення» внеску письменників початку XIX ст. у формування української літературної мови на живій народній основі. Однак творчість Т. Шевченка вирізняється з-поміж інших, оскільки видатний поет був переконаний, що письменник повинен добирати із словникової скарбниці живої української мови зрозумілі всім слов'янам елементи. Творам Т. Шевченка властиві синтетичність і неподільність мови, поет по-новому використав архаїзми, слов'янізми, засоби художнього вислову, говіркові елементи різних українських діалектів – південно-східних, північних, південно-західних й усталених у художній практиці полтавсько-харківських.

Перспективною подальшого дослідження є аналіз внеску закладів освіти, що діяли на території України у XVII – першій половині XIX ст., в становлення новітньої української літературної мови.

Список літератури:

1. Бугославський С. Україно-руські пам'ятки XI–XVIII ст. про князів Бориса та Гліба. (Розвідка й тексти). Київ: З друкарні Всеукраїнської академії наук. 1928. XXXIII + 206 + II с.
2. Возняк М. Початки української комедії: (1619-1819). 2-е вид. New York: Говерля, 1955. 251 с.
3. Возняк М.С. Історія української літератури. У двох книгах : навчальне вид. 2-е вид., виправ. Львів: Світ, 1994. Кн. друга. 560 с.
4. Грабович Г. Семантика Котляревщини // Сучасність. 1995. № 5. С. 65-73.
5. Гудзій М. Українські інтермедії XVII–XVIII ст. URL: <http://litopys.org.ua/ukrinter/int02.htm>.
6. Дзира Я.І. Лобисевич Опанас Кирилович // Енциклопедія історії України: Т. 6 : Ла-Ми / редкол. : В.А. Смолій (голова) та ін. ; НАН України ; Інститут історії України. Київ: Наук. думка, 2009. 790 с.
7. Єфремов С. Історія українського письменства. Київ: Femina, 1995. 685 с.
8. Житецький П. Энеида Котляревского и древнейший список ее в связи с обзором малорусской литературы XVIII в. Киев: Изд. «Киевской Старини», 1900. VI, 130 с.
9. Історія української літератури XVII–XVIII ст. URL: http://www.bishop.kharkov.ua/kursi-lekcij/istoria-ukraïnskoie-literaturi-hvii-xviii-st/lekcia-09-gumoristicne-virsuvanna#_Toc278475056.
10. Кралюк П. Козацька міфологія України. Творці та епігони / худож.-оформлювач О.А. Гугалова. Харків: Фоліо, 2016. 394 с.
11. Марковський Є.М. До характеристики мови українських інтермедій XVII–XVIII ст. // Питання історичного розвитку української мови : праці Міжвузівської наук. конф., що відбулася в Харкові 15-20 грудня 1959 року, присвячені V Міжнародному з'їздові славистів. Харків: Вид-во ХДУ, 1962. С. 97-124.

12. Оглоблін О. Опанас Лобисевич. 1732-1805 / Українська вільна академія наук. Історична секція. Мюнхен; Нью-Йорк: Вид-во «Дніпрова хвиля», 1966. 100 с.
13. Передрієнко В.А. Формування української літературної мови XVIII ст. на народній основі. Київ: Наук. думка, 1979. 143 с.
14. Пилинський М.М. Из спостережень над мовою і стилем «Енеїди» І. Котляревського // Мовознавство. 1988. № 5. С. 25-29.
15. Сатирично-гумористичні вірші та віршовані оповідання. URL: http://litopys.org.ua/old18/old18_23.htm#sat10.
16. Семенюк Л. Сильові течії українського літературного бароко: до постановки наукової проблеми. URL: <http://esnuir.eunu.edu.ua/bitstream/123456789/12844/1/28.pdf>.
17. Семержинський Я. «Кара знеба, серце моє, як згадаю...» // Пісні Купідона : любовна поезія на Україні XVI – поч. XIX ст. / упоряд. та прим. В. Шевчука. Київ: Молодь, 1984. С. 230-231.
18. Сулима М.Ф. Історія української літературної мови // Історичний курс української мови. Харків, 1928. С. 3-117.
19. Українська література у портретах і довідках: Давня література – література XIX ст. : довідник / редкол. : С.П. Денисюк, В.Г. Дончик, П.П. Кононенко та ін. Київ: Либідь, 2000. 360 с.
20. Франко І. Латиниця в українському письменстві до початку 19 ст. URL: <https://www.i-franko.name/uk/History/AzbuchnaVijna1859/1.html>.
21. Франко І.Я. Зібрання творів : у 50-ти т. / гол. ред. Є.П. Кирилюк. Київ: Наук. думка. Т. 41 : Літературно-критичні праці (1890-1910). 1984. 683 с.
22. Чапленко В. Українська літературна мова: Її виникнення й розвиток (XVII–1917 р.). Нью-Йорк, 1955. 330 с.
23. Шевельов Ю. Традиція і новаторство в лексиці і стилістиці І.П. Котляревського // Учені записки Харківського державного університету ім. О.М. Горького. 1940. № 20: [збірник праць кафедри мовознавства]. № 1. С. 131-170.
24. Шевельов Ю. Чернігівщина в формуванні нової української літературної мови. (До постави питання) // Шевельов Ю. Внесок Галичини у формування української літературної мови. Львів; Нью-Йорк, 1996. С. 157-174.
25. Шевчук В. Муза Роксоланська. Українська література XVI–XVIII століть : у 2-х кн. Кн. 1 : Ренесанс. Раннє бароко. Київ: Либідь, 2004. 400 с.
26. Kawecka-Gryczowa A. Ariańskie oficyny wydawnicze Rodeckiego i Sternackiego: Dzieje i bibliografia. Wrocław; Warszawa; Kraków: Zakład narodowy imienia Ossolińskich, wyd. Polskiej Akademii nauk, 1974, 370 s.

Лисинюк М.В.

Київський національний університет культури і мистецтв

ЛИТЕРАТУРНЫЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ XVII – ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ XIX ВВ. КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ НОВЕЙШЕГО УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В статье обращено внимание на необходимость исследования культурной репрезентации украинского языка, как формы бытия культуры, на определенных этапах его развития. Несмотря на проводимую учеными из разных областей знания работу по изучению украинского литературного языка, комплексное культурологическое исследование вклада представителей сочинительства в становление украинского литературного языка в XVII – первой половине XIX в. отсутствует. Отмечено, что до нашего времени сохранилось немного древних художественных произведений, написанных на украинском языке, главным образом из-за их рукописного характера. Ранние украинские тексты – это произведения художественной литературы, среди них нет ни одного прозаического текста делового, публицистического, религиозного, научного или философского характера. Выразительным свидетельством создания новой украинской литературы является творчество писателей первой половины XIX в., которые создали литературу, основу которой составил народный язык.

Ключевые слова: художественная литература, новейший украинский литературный язык, интермедии, трагедии.

Lysinyuk M.V.

Kiev National University Culture and Arts

LITERARY WORKS OF XVII – THE FIRST HALF OF THE XIX CENTURY AS FACTOR OF FORMATION OF THE NEW UKRAINIAN LANGUAGE

Summary

The article focuses on the necessity of studying the cultural representation of the Ukrainian language as a form of cultural existence, at certain stages of its development. Despite the work carried out by scholars from various fields of knowledge on the study of the Ukrainian literary language, a comprehensive cultural study of the contribution of writing to the formation of the Ukrainian literary language in the XVII – first half of the nineteenth century. absent It is noted that till nowadays a few old works of art written in Ukrainian have been preserved, mainly because of their handwritten character. Early Ukrainian texts are works of red writing, among them there is no prose text of business, journalistic, religious, scientific or philosophical nature. A clear testimony to the creation of a new Ukrainian literature is the work of the writers of the first half of the XIX century, who created the literature, the basis of which was the national language.

Keywords: fiction, modern Ukrainian literary language, interludes, travesty.